

Türkiye’de İltica Süreci

Mülteci Tanımı

1951 Cenevre Sözleşmesi’ne göre mülteci; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişidir.

1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü, mültecilerin uluslararası düzeyde yasal haklara sahip olmasını sağlayan önemli tarihsel gelişmelerin sonucudur. Sözleşme; mülteci tanımını, mültecilerin hakları ve sorumluluklarını belirleyen en temel hukuki belgedir.

Coğrafi Sınırlama

Türkiye Cumhuriyeti 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni coğrafi sınırlama ile imzalamıştır. Coğrafi sınırlamanın sonucu olarak Türkiye, Avrupa Konseyi üyesi ülkeler dışından gelen iltica etmek isteyen kişilere geçici uluslararası koruma sağlamaktadır. Coğrafi sınırlamadan dolayı ulusal ve uluslararası mevzuattaki kavramlar farklılık göstermektedir. Avrupa konseyi üyesi olmayan İran, Irak, Afganistan, Somali, Sudan gibi ülkelerden iltica talebiyle Türkiye’ye sığınanlar coğrafi sınırlama nedeniyle mülteci statüsüne sahip olamazlar.

Avrupa Konseyi üyesi 47 ülke şunlardır: Almanya, Andora, Arnavutluk, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Bosna Hersek, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Ermenistan, Estonya, Finlandiya, Fransa, G. Kıbrıs Rum Yönetimi, Gürcistan, Hırvatistan, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, Karadağ (Montenegro), İtalya, İzlanda, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Makedonya, Malta, Moldova, Monako, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya, San Marino, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Türkiye, Ukrayna, Yunanistan.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 04.04.2013 tarihinde kabul edilmiş ve 11 Nisan 2013 tarihinde resmi gazetede yayınlanmıştır. Yayın tarihinden bir yıl sonra 11 Nisan 2014 tarihinden itibaren yürürlüktedir. Bu önemli yasa, iltica konusunda yeni düzenlemeler getirmektedir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre başvuru sahibi Uluslararası koruma talebinde bulunan ve henüz başvurusu hakkında son karar verilmemiş olan kişiyken uluslararası koruma çeşitleri mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsü olarak üç başlıkta sınıflandırılmıştır.

Mülteci

Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.

Şartlı mülteci

Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.

İkincil koruma

Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen; ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

- Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
- İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,
- Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.

Aşağıdaki şemada kavramlar karşılaştırmalı olarak açıklanmıştır.

Uluslararası Koruma ve Kalıcı Çözümler

Uluslararası Koruma; devletlerin kendi vatandaşlarını koruma yükümlülüklerini yerine getiremediği durumlarda, başka ülkelere sığınma talebinde bulunan insanların güvenliğe ulaşmaları, tehlikeli olan yerlere gönderilmemeleri ve temel insan haklarından yararlanabilmeleri anlamına gelmektedir. Uluslararası Koruma geçicidir. Çözüm, ulusal korumanın yeniden sağlanması veya sunulmasıdır. Bunun için üç olasılık mevcuttur:

Gönüllü geri dönüş, yerel entegrasyon veya üçüncü ülkeye yerleştirme.

Gönüllü Geri Dönüş: Mültecinin menşe ülkesinde istikrar sağlanması sonucunda ülkesine gönüllü geri dönüşüdür. Menşe ülkenize gönüllü geri dönüş yapmaya karar verdiyseniz, BMMYK’ya ve ikamet ettiğiniz ildeki İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğü’ne gönüllü geri dönüş yapmak istediğinizi belirten dilekçe yazıp teslim etmeniz gerekmektedir. Bu konuda, ilinizdeki sivil toplum kuruluşlarından ve BMMYK’dan danışmanlık alabilirsiniz.

Yerel Entegrasyon: Sığınılan ülkede karşılıklı uyumun ve yaşam olanaklarının sağlanması anlamına gelmektedir. İltica süreci uzun bir süreçtir ve iltica talebinde bulunduğunuz ülkede kalacağınız süre belli değildir. Bu yüzden sığınılan ülkede hayatınızı sürdürmek amacıyla faydalı bilgiler edinmek ve ülkenin kültürünü öğrenmek hayatınızı kolaylaştıracaktır. Entegrasyon süreci, temelde kültürel farklılıkların korunmasının yanı sıra iş bulabilme ve daha iyi eğitim alabilme gibi insani yaşam koşullarının iyileştirilmesi amaçlarını taşır.

Üçüncü Ülkeye Yerleştirme: Avustralya, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri gibi mülteci kabul eden ülkelere yerleştirmedir. Gönüllü geri dönüş ve yerel entegrasyon sağlanmadığında üçüncü ülkeye yerleştirme tek uygun yöntemdir. Ancak unutulmamalıdır ki üçüncü ülkeye yerleştirme bir hak

değildir. Türkiye’den düzenli olarak mülteci kabul eden ülkelerin sayısı azdır. Bu sebeple BMMYK’dan mülteci statüsü almış olmanız üçüncü bir ülkeye yerleştirileceğiniz anlamına gelmemektedir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun Getireceği Yenilikler

Koruma Kanunu
(11 Nisan 2014’ten itibaren)
Türkiye’de iltica konusu, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile düzenlenmektedir.
Uluslararası koruma; “mülteci”, “şartlı mülteci” veya “ikincil koruma” statüsünü ifade etmektedir. Uluslararası koruma talebinde bulunan ve henüz başvurusu hakkında son karar verilmemiş olan kişilere “Başvuru sahibi” denmektedir.
Bu kanun çerçevesinde İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş-tur. Uluslararası koruma başvuru süreci illerdeki Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne bağlı taşra teşkilatı tarafından yürütülür.

Türkiye’deki sığınmacılar ve mülteciler, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı’nın belirlemiş olduğu şehirlerde serbest ikamet etmektedir. Sığınmacılar ve mülteciler ikamet edecekleri şehri kendileri seçemezler. Sadece akrabalık ilişkisi (anne, baba, kardeş, eş, çocuğu, büyük anne, büyük baba) ve sağlık nedeniyle şehir değişimi yapılabilmektedir.

Başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi, yasal temsilcisi veya avukatı uluslararası koruma başvuru sürecinde yargı masrafları veya avukat temini gibi konularda 1136 sayılı Avukatlık Kanunu ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na göre adli yardımdan yararlanabilmektedir.

İdari Gözetim

Başvuru sahiplerinin idari gözetim altına alınması istisnai bir işlemdir. Başvuru sahipleri, sadece uluslararası koruma başvurusunda bulunmalarından dolayı idari gözetim altına alınmaz. Valilik, idari gözetim yerine başka usuller belirleyebilir. Bu tedbirler yeterli olmadığı takdirde, idari gözetim uygulanır. Başvuru sahibinin idari gözetim süresi otuz günü geçemez.

İdari Gözetim Altına Alınabilecek Durumlar

Kimlik veya vatandaşlık bilgilerinin doğruluğuyla ilgili ciddi şüphe varsa, bu bilgilerinin tespiti; sınır kapılarında usulüne aykırı surette ülkeye girmekten alıkonulması; idari gözetim altına alınmaması durumunda başvurusuna temel oluşturan unsurların belirlenemeyecek olması ve kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehlike oluşturması gibi durumlarda idari gözetim uygulanabilir.

Bildirim ve Bilgilendirme

İdari gözetim kararı, idari gözetim altına alınma gerekçelerini ve gözetimin süresini içerecek şekilde idari gözetim altına alınan kişiye veya yasal temsilcisine ya da avukatına yazılı olarak tebliğ edilir. İdari gözetim altına alınan kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kararın sonucu ve itiraz usulleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi bilgilendirilir.

İtiraz

Gözetim altındaki kişi, yasal temsilcisi ya da avukatı sulh ceza hâkimine başvurabilir. Başvuru idari gözetimi durdurmaz. Sulh ceza hâkimi incelemeyi beş gün içinde sonuçlandırır. Sulh ceza hâkiminin kararı kesindir. İdari gözetim altına alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idari gözetim şartlarının ortadan kalktığı veya değiştiği iddiasıyla yeniden sulh ceza hâkimine başvurabilir.

Ziyaretçi

İdari gözetim altındaki kişi ziyaretçi kabul edebilir. İdari gözetim altına alınan kişiye; yasal temsilcisi, avukat, noter ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği görevlileriyle görüşme imkânı sağlanır.

Kabul Edilemez Başvuru

Kişi; farklı bir gerekçe öne sürmeksizin aynı başvuruyu yenilemişse; kendi adına başvuru yapılmasına onay verdikten sonra; başvurunun herhangi bir aşamasında haklı bir neden göstermeksizin veya başvurunun reddedilmesinin ardından farklı bir gerekçe öne sürmeksizin ayrı bir başvuru yapmışsa; uluslararası korumadan yararlanma imkânı olduğu ilk iltica ülkesinden gelmişse; daha önce koruma başvurusu yaptığı veya başvurma imkânının olduğu güvenli üçüncü ülkeden gelmişse başvurusunun kabul edilemez olduğuna ilişkin karar verilir.

Bildirim ve Bilgilendirme

Başvurunun kabul edilemez olduğuna ilişkin karar, ilgiliye veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. İlgili kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi bilgilendirilir.

İtiraz

Kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde, ilgili kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı yetkili idare mahkemesine başvurabilir. Mahkemeye yapılan başvurular 15 gün içerisinde sonuçlandırılır.

Hızlandırılmış Değerlendirme

Kişinin, başvuru sırasında gerekçelerini sunarken, uluslararası korumayı gerektirecek konulara hiç değinmemiş olması; sahte belge ya da yanıltıcı bilgi ve belge kullanarak veya kararı olumsuz etkileyebilecek bilgi ve belgeleri sunmayarak yetkilileri yanlış yönlendirmesi; kimliğinin ya da uyuğunun tespit edilmesini güçleştirmek amacıyla kimlik ya da seyahat belgelerini kötü niyetle imha etmesi veya elden çıkarması; sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altında olması; sadece, Türkiye'den gönderilmesine yol açacak bir kararın uygulanmasını erteletmek ya da engellemek amacıyla başvuruda bulunması; kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturması ya da bu nedenlerle Türkiye'den daha önce sınır dışı edilmiş olması ve başvurusunun geri çekilmiş sayılmasından sonra yeniden başvuruda bulunması durumunda, başvurusu hızlandırılmış olarak değerlendirilir. İncelenmesinin uzun süreceği anlaşılan başvurular ise hızlandırılmış değerlendirilmeden çıkarılabilir. Refakatsiz çocukların başvuruları hızlandırılmış olarak değerlendirilemez.

Mülakat

Başvurusu hızlandırılmış olarak değerlendirilen başvuru sahibiyle, başvuru tarihinden itibaren en geç üç gün içinde mülakat yapılır. Başvuru, mülakattan sonra en geç beş gün içinde sonuçlandırılır.